TANKAR OM NORDISKT SAMARBETE

A. Goda exempel på nordiskt samarbete

Det nordiska samarbetet vilar på en naturlig historisk bas. Utöver ländernas geografiska närhet till varandra finns mycket som förenar. De nordiska länderna har likartade styrelseskick och administrativa strukturer, likartade skolsystem, välfärdssystem och rättssystem. Länderna har närliggande värderingar och kulturyttringar som har sina rötter i bl a. protestantisk kristendom. Tre av länderna har t.o.m. bevarat konstitutionella monarkier. Trots detta är vi i mångt och mycket olika, vilket i ett samarbete kräver ömsesidig respekt och förståelse.

Det nordiska samarbetet är relativt omfattande. Samtliga länder är viktiga handelspartners för sina grannar. Ägande i grannländers företag är mycket vanligt. En samverkan där samtliga nordiska länder (eller åtminstone de fyra största) deltar är inte ofta förekommande. Oftast handlar det om bilaterala relationer som tex. Finland-Sverige, Norge- Danmark, Norge – Sverige etc.

Ett verkligt gott exempel [kanske det bästa] på nordiskt samarbete är skapandet av bankkoncernen Nordea. En devis för vårt samarbete löd: ”Vi är tillräckligt lika för att kunna samarbeta, tillräckligt olika för att lära av varandra och tillräckligt många för att bilda en marknad”. Tanken bakom Nordea var att det även det i små länder ska vara möjligt att åstadkomma olika stordriftsfördelar. Men då krävs det att man kan leverera en gränsöverskridande lösning. Detta innebar en viss frigörelse från nationella bindningar och det skapades en i flera dimensioner unik Nordea-kultur. Utvecklingen av Nordea skedde i flera steg. Juridiska förenklingar och ett gemensamt ekonomiskt uttryckssätt (enhetlig redovisning) var viktigt redan från början. För att åstadkomma ett enhetligt och effektivt arbetssätt krävdes att ”best practice” skulle tillämpas överallt. Detta ökade effektiviteten men minskade inte dubbelarbetet. Därför genomfördes en intern specialisering som var både omfattande och dramatisk. Det fjärde steget var att av dotterbankerna skapa filialer för att bl.a öka kapitaleffektiviteten, och nu senast har banken taget klivet in i den europeiska bankunionen.

Ett annat projekt som blivit ett framgångsrikt nordiskt företag är försäkringsbolaget IF som visat sig mycket effektivt med god lönsamhet. Skapande av PostNord har däremot inte varit en framgångssaga. Tvärtom brottas man med stora problem främst p.g.a att projektet inte är enbart kommersiellt, utan har fått en stor politisk inblandning.

Ytterligare ett exempel på lyckade samarbetsprojekt är börsverksamheten i Norden vilket ledde till en enklare och effektivare aktiehandel i praktiskt taget hela Norden.

Inom kulturområdet finns ett antal goda exempel på framgångsrikt nordiskt samarbete. Ett synnerligen lyckat projekt är Östersjöfestivalen som äger rum i augusti varje år.

Inom radio och TV området har det skett en utökad användning av program från övriga nordiska länder. Andelen program från Finland, Norge och Danmark som sänds i svenska kanaler har visat en kraftig ökning. Den höjer både effektivitet och kvalitet.

Ett mer omfattande försvarssamarbete är ytterligare en utveckling som fått allt större betydelse och acceptans i breda led.

Goda kommunikationer är en viktig förbättring för ett fungerande samarbete. Öresundsbrons tillkomst medförde en ny dansk-svensk region i södra delarna av Norden. Andra exempel är den omfattande båttrafiken bl a. mellan Sverige och Finland och mellan Danmark och Sverige.

B. Nuläge

Handeln mellan de olika nordiska länderna ökar. Den största eller näst största handelspartnern i ett nordiskt land är ett annat nordiskt land.

Några riktigt stora samarbetsprojekt kan inte noteras för närvarande. De ekonomiska och kommersiella drivkrafterna inom näringslivssektorn är inte tillräckligt starka. De populistiska rörelser som vuxit i de nordiska länderna liksom i hela Europa – har alla en nationalistisk underton som kan hämma öppenheten och gränsöverskridande projekt. Denna restriktiva hållning tycks dock inte gälla gentemot andra nordiska länder i någon högre utsträckning. Officiellt har de nordiska länderna landat i olika grad av acceptans av immigration, där övriga nordiska länder ser på Sverige med förvåning och skepsis. Den stora utmaningen i dagsläget är dock inte invandringen utan integrationen, som är en gigantisk utmaning.

En hämmande faktor för nordiskt samarbete är den låga kunskapen om grannländerna i de enskilda länderna. Särskilt besvärande är den dåliga kunskapen om Finland och i viss mån om Danmark i Sverige. Kunskapen om t ex. Finlands och Sveriges långa gemensamma historia är låg. Och även om engelskan fungerar väl i alla nordiska länder har t.ex nedprioriteringen av svenska språket i Finland medverkat till psykologiska barriärer.

Ett stort glädjeämne är att de nordiska länderna i synnerhet Finland och Sverige närmat sig varandra i försvarsfrågorna. Där har samarbetet fått alltmer substans, allteftersom säkerhetsläget förändrats.

Gränsöverskridande fusioner – utöver Nordea – har över tiden mognat till mer homogena företag, som t.ex Stora Enso, TeliaSonera. Dessa hade initialt en mödosam start. Hur ägandet och styrningen av SAS skall se ut är förnärvarande oklart. Men tendenserna är att det statliga inflytandet ska minska. Rent allmänt är svårigheterna större när staterna är involverade och inte enbart privat ägande. Politikerna måste ta andra hänsyn än rent kommersiella, vilket gör beslutsprocesserna oklara och bevekelsegrunderna obalanserade.

När det gäller start -ups – särskilt inom IT-världen- är de nordiska länderna långt framme. En gränsöverskridande finansiering skulle vara gynnsam för många projekt, men då krävs också ökad kunskap om vad som pågår i de olika länderna. Mässor och annan informationsspridning kan bli mycket bättre.

Både Stockholm och Helsingfors är framgångsrika ”hubbar” för digitala start-ups. De nordiska länderna har mycket att vinna på att dessa stannar i Norden. Det kräver åtgärder vad gäller t ex. bostadspolitiken och optionsbeskattning.

Inom forskningsvärlden pågår många samarbetsprojekt, dock betydligt mindre än vad som är önskvärt och möjligt, och kulturutbyte förekommer förvisso men inte alls i den omfattning som är möjlig. Brist på gästbostäder, krångliga kontrakt, och brist på intresse är återhållande faktorer.

C. Framtiden

Det säger sig självt att de framgångsrika samarbetena kräver att det skapas tydliga värden/nytta för de deltagande aktörerna. Samarbeten med suddiga, halvpolitiska eller dåligt underbyggda syften blir inte bra.

Ett område som lämpar sig för samarbete är agerandet inom EU:s beslutsstruktur. De nordiska länderna borde genomgående och konsekvent agera ännu mer tillsammans inom EU:s beslutsorganisation (inkl. Norge via avtal). Övriga Europa ser med respekt på de nordiska ländernas samhällsmodeller, och ett utökat gemensamt agerande skulle kunna skapa avtryck. En antibyråkratisk och pragmatisk syn på europa-samarbetet skulle kunna förhindra missnöjesprojekt av typ Brexit. När vi agerar land för land uppnår vi inte samma slagkraft och kan i sämsta fall uppfattas som förmätna.

Vidare borde vi i större utsträckning utvidga studentutbyte och gemensamma forskningsprojekt. Den framgång Norden haft inom digitala start-ups borde göras mer känd inom regionen. Man bör vidare överväga att öka lärarledd undervisning om grannländerna för att höja kunskapsnivån om dessa.

Inom näringslivet finns det all anledning att medverka till att samma konkurrens-förutsättningar råder i de nordiska länderna, ”level playing-field”. Därvid bör eftersträvas en samsyn på bolagsstyrning (corporate governance) och även bolagsrätten. Rättsförhållandena är relativt lika, men de skillnader som finns är som en ”sten i skon”, de skaver.

En stor utmaning som ligger framför oss är utvecklingen av AI (artificiell intelligens). En gemensam hållning i etiska och tekniska frågor skulle vara till gagn för de deltagande länderna.

Ett högprioriterat gemensamt projekt som kräver allas medverkan är att rena Östersjön. Det är en skam att vi efterlämnar ett inomhav med stora problem till kommande generationer. Ett fokuserat, målmedvetet samarbete kan ändra på detta, i synnerhet om vi gemensamt kan påverka andra länder som gränsar mot Östersjön. Ett gemensamt agerande inom hela klimatområdet skulle få genomslag. Förmodligen skulle även ett gemensamt agerande i Artic även vara till gagn för de nordiska länderna.

Kommunikationerna fungerar hyggligt, men det går att göra dem bättre. En viktig sak är att behålla Bromma flygplats som är en viktig förbindelseplats fram för allt från Finland. Givetvis bör man – efter år av diskussioner- åstadkomma en snabbtågsförbindelse mellan Oslo och Stockholm. Även på andra ställen krävs en utbyggnad av infrastrukturen.

På det kulturella området bör man i större omfattning åstadkomma stordriftsfördelar inom konsert – opera och teaterverksamhet, genom att stora dyrbara uppsättningar används på flera av de stora scenerna i Norden.

Säkerligen finns fler – kanske ännu mer angelägna – åtgärder för ett gott nordiskt samarbete. Genomgående måste dock vara, att varje åtgärd eller projekt skapar mervärde för alla deltagande parter. I annat fall blir deltagandet halvhjärtat och oengagerat och resultatet en halvmesyr. Å andra sidan kan ett projekt med nytta för alla kan bli mycket slagkraftigt.